

113581

Sillemor Aall

~~Katharina Aall Norman~~

".....FJORTON ÅR TROR JAG VISST ATT JAG VAR....."

1.

....."liten flicka så munter och så glad".....

Javisst, var vi muntre og glade. Den gang. Vi små pikene på Bonnevie skole i Christiania. Og vi hadde det jo slett ikke så strengt som for eksempel våre foreldre!

Min pappa sang en artig sang som var fra hans barndomstid, og den lød slik:

Hele verden kaller
barndomstiden lys og blid.
Uff, den barnealder
er en reddsom tid!
Bøker, lekser, skolegang,
ris og skjenn og tvang!
Gud skjelov jeg ved dog
at det snart en ende får.
Thi på neste fredag,
blir jeg fjorten år!

Se det var noe annet det!

Men så spennende vi hadde det i klassen, i fjorten års-alderen, med morsomme gebursdags selskaper hos hverandre, ennu i den alderen at vi svermet for venninder.

Jeg hadde også en bestevenninde. Hun var like så genert og stille som jeg var freidig og livlig. Hun het Amang, en forkortelse av Anne Margrethe.

Det eneste som kunne være litt vanskelig i klassen, var at min far stammet fra Vadsø i Finnmarken hvor hans far var prest med ti barn og dette Finnmarksblodet kunne ofte være litt annerledes,

2.

og gi seg merkelige utslag midt i en klasse av brave Christiana borgere. Jeg husker for eksempel en gang nokså langt nede i småklassene at frøken spurte: "Hvor mange øyne har vi?" Jeg rakte hånden i været og svarte: "Vi har tre øyne," egentlig til min egen forundring.

"Tre?" spurte frøken.

"Ja," sa jeg, "de alminnelige to øyne og sjelens øye."

Dyp stillhet i klassen.

.....

Og så var jeg så fryktelig glad i å spille teater. Da pleiet jeg å lave stykkene selv, instruere mine venninder og spille hovedrollen.

En gang da jeg hadde hele klassen i selskap, spilte vi en stor "tragedie" hvor jeg endte gråtende under flygelet. Jeg hadde sikkert forlest meg på sørgelige historier.

Ellers hadde jeg en stor sorg, og det var at jeg var så tykk, for guttene ropte "tjukka" etter meg på gaten og på trikken, så jeg kom gråtende hjem.

.....

I klassen var det aldri noen som snakket om hvem som var rik eller mindre rik, og vi brydde oss ikke om vi var i barneselskap i store hus eller i små leiligheter, heller ikke hva traktementet var, men det var som regel brus og kaker. Vi så opp til og dyrket henne som var flinkest til å føre an i lek. I vår klasse var det en som het Sofie som var den fødte leder, og når min far skulle erte meg, pleiet han å kalle henne "dronning Sofie!" Men dette var vel sånn opp til 14-års alderen, for mitt vedkommende et halvt års tid før første verdenskrig brøt ut, og et års tid før konfirmasjonen.

En stor begivenhet, det var å bli konfirmert. Da kom det store skillet. Du fikk lov til å ha oppsatt hår og lange skjorter,

og dermed var du voksen. Og så høytidelig det var å avlegge løftene i kirken, som vi jo alle ønsket at vi kunne holde så langt som det var mulig. Tenk bare på en sånn setning som "å forsake djevelen og alle hans gjerninger!" Konfirmasjonen var jo en bekreftelse på dåpsløftet som faddere og gudmødre avla. Men så kom altså første verdenskrig da, høsten 1914, og på en eller annen måte skjedde det en forandring blandt oss. I Norge som var nøytralt, ble det jobbetid. Og hva var egentlig det? Jo, folk spekulerte i å kjøpe og selge aksjer i en skipsfart som var svært risikofylt på grunn av krigen. Det ble som en feber i hele folket. Alle deltok fra direktør til visergutt. Vi småpiker forstod ikke stort av dette, men vi syntes synd på alle viserguttene og folk som en kort tid ble velstående, og som mistet alt etter krigen.

Så var det målsak og avholdsstrid med gauking. (Gauking: Ulovlig kjøp og salg av alkohol til høye priser). Slik holdt nordmennene på, dette var de opptatt av mens ti-tusener på ti-tusener drepte hverandre i krig ute i Europa.

Hos oss på skolen merket vi plutselig at alle mennesker begynte å snakke om penger, og i klassen over oss (som vi kalte for "bilklassen"), fikk alle pappaene bil unntagen en. Vi syntes synd på den ene piken som ikke hadde noen pappa med bil.

Ute i terrenget, eller i samfunnet ellers, dukket det opp en hel masse nye mennesker som jobbet seg til store formuer. Min kjære pappa og mamma kjøpte ikke en eneste aksje under hele krigen, for de likte ikke å berike seg på en så tarvelig måte. Dessuten var pappaen min vitenskapsmann og professor, så det som vi var opptatt av både før og siden var studentene ved universitetet, hans venner og kolleger og så videre, og så videre.

Når vi satt ved middagsbordet ble det derfor aldri kjedelig, for det var så meget å fortelle fra universitetslivet. Min

mamma var enestående til å holde selskap for alle disse studentene som kom til oss. Mange utenbys fra og på små hybler. Det var ingen hun trakterte så fint som dem. Så måtte min bestevenninde og jeg tidlig lære oss til å underholde dem og alle gjester ellers, men jeg måtte alltid stå forrest og hun bak meg for hun var så genert.

Skulle jeg ellers beskrive mitt hjem, måtte det først og fremst være som et musikkens arnested. Det var ikke for ingenting at min mormor var født Bull, og var i slekt med Ole Bull.

Min mamma var et musikalsk vidunder som sikkert kunne ha blitt en berømt pianistinne hvis hun hadde villet. Og hun hadde en genial evne til å akkompagnere, som f.eks. gjorde at når vi var i selskaper, og det var noen der som ville synge eller spille fiolin, så satt hun ved pianoet eller flygelet som akkompagnatør i timevis.

Hjemme sang vi sammen alle tre, far og mor og enebarnet, og hun lærte meg et vell av alle mulige slags sanger fra jeg var ganske liten. Selv elsket hun Kierulfs sanger, Schubert og Schumanns, og ved siden av det kjente hun så mange rørende, små danske sanger fra den tid. Ja, jeg skulle ønske at jeg hadde fått beholde mamma tyve år lengre enn jeg i virkeligheten fikk.

"Lille røde rønnebær,
lille søde hjertenskjær!
Tenk i dag ved kirkefesten,
blev det lyst for oss av presten....."

og

"En dejlig ung ridder,
i lunden måtte gå....."

.....

Men - vi husker nå de forskjellige lærerinnene på skolen, noen snille og noen strenge, noen dumme, noen stygge, noen kloke

5.

og en sjelden gang noen morsomme. Vi elsket vår lærerinne i geografi. Hun sa nemlig en gang noe i en time som sikkert ingen i klassen har glemt: Pass dere små piker! Når dere er i Paris må dere ikke drikke champagne, for det kan være farlig!" Og så så hun skøyeraktig på oss. Noe så morsomt og vovet hadde vi ikke opplevd fra en lærerinne. Og så gikk det ryktet om henne som hevet henne høyt i våre øyne, nemlig at statsminister Gunnar Knutsen hadde fridd til henne.

Dessverre var lærerinnen i religion et av de sureste mennesker jeg har opplevet i mitt liv. Men så hadde vi en hyggelig prest i historie så vi beholdt vår barnetro, tross alt.

.....

Så hendte det noe merkelig og nytt i klassen. Hele raden av småpiker begynte å gå rundt i skolegården og hviske og tiske. Tenk så fikk min beste venninde og jeg ikke lov til å være med! Vi var de to yngste i klassen og de andre sa at vi var for barnslige, men så meget forstod vi da til slutt at det de hvisket og tisket om, var "hvordan blir barn til." Vi studerte og vi studerte og vi hørte og vi leste, men fant ingen løsning, vi to. Så en dag fikk jeg se en artikkel i Dagbladet. Det var en voksen dame som skrev følgende: "Om en mann "ser" på en kvinne, og de elsker hverandre og får et barn, så er det ingen synd." - "Der har vi det!" sa jeg. "Det er nok at en mann ser på en kvinne til at hun kan få et barn."

For meg var det ikke farlig for jeg var så barnslik at det liksom ikke angikk meg ennå, men Amang ble livende redd. Hun betrodde meg at når hun stod på trikken, var hun alltid bange for et en mann skulle se på henne. Akk ja, slik var det den gang.

Men så kom den alderen da vi begynte å interessere oss for gutter. De fortonet seg for oss som en romantisk drøm av en

6.

eller annen helt som vi kunne bli forelsket i. Og så husker jeg en sommer da vi var på et hotell i Valdres, at jeg syntes kavalerene måtte være litt mer voksne. Da skrev jeg i et brev til en venninde: "Uff, det er så kjedelig her i sommer, her er bare en gutt med lange bukser!"

På våre små, private dansemoroer hadde vi en morsom lek som het, "Ringene, Hansken -og Kurven leken." Den bestod i at en meget ung pike eller stor småpike satt på en stol og foran henne lå på kne tre kavalerer som hun likte godt. Så var hun utstyrt med en ring, en hanske og en kurv, og så fikk den hun likte best ringen, den nest beste fikk hansken og den siste fikk kurven. Når dette var skjedd, reiste hun og kavalerene seg opp og han som var den utvalgte marsjerte stolt avsted med henne, og plasserte henne et annet sted i rommet. Så var det hans tur til å sitte på stolen, og han fikk da tildelt ringen, hansken og kurven og hun valgte da ut tre unge damer som skulle knele foran ham. Dette var jo uhyre spennende og avslørte ofte små forelskelser.

Pappaen min var ganske streng, jeg fikk ikke lov til å ha følge med en gutt hjem fra skolen mens jeg gikk på Middelskolen. - Men så vil jeg gjerne gå litt tilbake til den tidligste tiden. Vi hadde to veldig hyggelige lærerinner på skolen. Den ene var forfatterinnen Katharina Gjesdahl, datter av presten Gjesdahl. Hun var festlig og gav oss uendelig meget lærdom, for eksempel i norsk uten at det virket som noen utstudert form for pedagogikk. Man kunne også lære henne bedre å kjenne som voksen ved å lese hennes bøker.

Og så var det den berømte frøken Wangensten, kjent for å være veldig streng, men av en eller annen grunn var vi alltid så gode venner. Hun hadde forøvrig sin mors navn, men hennes far var selveste maleren Amaldus Nielsen. Selv begynte hun plutselig å male da hun var 50 år!

Og så var det litt hjem igjen da.

Jeg kunne som andre barn selvfølgelig bli veldig sint på mine foreldre, syntes av og til de var urettferdige. Jeg husker spesielt en gang oppe på vårt landsted på Hadeland at jeg ble sint på dem, vet ikke lenger hvorfor, og så gikk jeg for å hevne meg ned i den lille birkelunden vår hvor jeg knuste en flunkende ny, fin paraply mot et tre, men så fikk jeg så dårlig samvittighet etterpå og måtte skynde meg opp og fortelle dem hva jeg hadde gjort. Da smilte rettferdigheten meg i møte, så jeg fikk hverken skjenn eller straff.

Ellers var det vanlig den gangen både å få noen ørefiker i blandt, og litt ris når en hadde vært uskikkelig (alltid med hånden), og den mildeste straff var å stå i skammekroken.

Min far var det man den gang kalte for fritenker. Han gikk over fra teologien til filosofien fordi hans doktoravhandling i teologi ble forkastet ved universitetet som ikke stemmende med den Lutherske troslære. Det ble da filosofen Kant som ble hans store ideal. Men allikevel, - når vi gikk våre søndagsturer på den smale "Nibro-veien" fra Midtstuen til Frognerseteren, snakket han ofte om Gud og sa blandt annet: "Husk på det Lillemor, at når du gjør noe galt så ser Gud det, selv om ikke menneskene ser deg!"

Min mamma var en stille kristen som talte lite om sin tro. Men etter hennes død fant vi salmebøker fulle av understreknings av forskjellige salmer, og i sin musikk uttalte hun ofte sin tro. Jeg glemmer aldri den gang den store amerikanske passasjerbåt Titanic gikk under fordi den støtte på et isfjell, hvor ofte hun spilte salmen "Nærmere deg min Gud, nærmere deg, om det et kors enn er som løfter meg."

Hun tenkte da alltid på det amerikanske orkesteret som ble sittende på sin plass og spille "Nearer to Thee my God, nearer

to you...." helt inntil båten sank.

(En liten digresjon. Plutselig minnes jeg Lebesbymannen i Finnmarken, same og profet fra den tid. Han sendte nemlig et telegram til New York før kjempeskibet Titanics avgang og fortalte og advarte dem og sa at skibet måtte ta en sydligere rute til Europa fordi han i et syn hadde sett hele Titanic-ulykken hvor skibet ble knust mot et isfjell. Men ingen hørte på ham.)

Så tilbake til min mor.

Hennes dødsleie var også i all sin tristhet for oss som mistet henne, en vidunderlig opplevelse. Hun talte om at hun så sin far og søster som kom for å hente henne. En dag jeg besøkte henne på Røde Kors, reiste hun seg opp i sengen og pekte med pekefingeren idet hun med et forklaret ansikt sa: "Å, nu vet jeg det!"

Det rare var forøvrig ellers at da min far ble en meget eldre mann, kom han en dag og sa til meg: "Det er bare den gamle gode troen som holder, Lillemor!"

Hans mor, min eneste gjenlevende bestemor, prestefruen fra Finnmarken med de 10 barna, var et lyspunkt i mitt liv. Når hun besøkte oss kom hun inn til meg om aftenen når jeg hadde lagt meg, og gjorde korsets tegn over meg, noe meget uvant som jeg ikke riktig skjønnte den gang. Men jeg er overbevist om at hennes bønner for meg virket i all stillhet for mitt liv, uten at jeg visste det. I dag takker jeg henne inderlig for dette, og synes at hun er meg så nær og så kjær.

Av alle de ti prestebarna var det bare en av sønnene som het Alf, min onkel Alf, som jeg aldri traff. Han døde som ung lærer. Min kjære gamle barnepike Marie, fortalte at hun en gang hadde hørt ham tale på et utenbys møte, og hun hadde aldri hørt noen snakke om Jesus Kristus så vidunderlig som han. Som sagt døde han ung. Han var da privatlærer og bodde i Larvik. En vinter da han gikk på gaten og det var veldig kaldt, fikk han se en

9.

fattig mann som ikke hadde noen frakk. Så tok han av seg sin egen og gav ham den. Da han kom hjem fikk han lungebetennelse og døde. Det høres kanskje barnslig ut, men jeg håber på og gleder meg til å få treffe ham i evigheten.

Så slutter jeg den lille svenske sangen med de to siste linjene etter "liten flicka så munter och så glad...."

"Ingen friare hadde jag då,
och ingen hellre jag tenkte uppå....."

II.

Så begynte da gymnasietiden.

Jeg gikk på Frogner, og vi hadde egentlig tre ganske bekvemme år foran oss. Men nu må jeg først fortelle om mitt første gymnasieball, det var på Vestheim gymnasium, og da var jeg blitt litt begeistret for en gutt som gikk et par år over meg i klassen. Ja, jeg skal si det var festlig. Guttene hadde invitert med seg hver sin dame, og festen ble holdt i selve rokokko-salen på Grand. Et stort langbord hvor selveste rektor, alle lærerne, pluss elevene var med. Så reiste min kavalier seg og holdt tale for damene. Litt av den husker jeg.

"Thi hvad er vel livet foruten en kvinde.

og hvordan vel da at nå målenes tinde?

Akk nei, ugjærlig, ugjærlig det er

uten en kvinne som du har kjær,

som på din livsvei kan lyse og skinne,

som om det beste i livet vil minne.

Og derfor vi alle vil damene hylle,

for damene la oss glassene fylle....."

og så ropte han høyt: "Skål, Dorothea!" det var til meg. Jeg holdt på å synke under bordet så flaut var det. Men morsomt var det allikevel. Og så danset vi etterpå, glad ungdom i 16 - 18 års alderen. Den eneste "nærmere kontakt" vi hadde den gang, var at han en gang forærte meg et lite ravhjerte til å ha i kjede rundt halsen.

På Frogner skole hadde vi meget dyktige lærere som vi viste stor respekt, så det ble ikke tale om noe spetakkel i klassen i timene.

Over sengen min på landstedet vårt hang det et lite bilde av en ung pike og i teksten under stod det på engelsk: "Seventeen

and never been kissed."

Ja, slik var det den gang. Men så kom da den store, store opplevelsen min. Jeg møtte "HAN" - det var for meg som et eventyr. Og så så kjekk som han var! Han ble også russeformann i russetiden og stod på Wergelandstatuen den 17 mai og holdt tale mens jeg stod nedenfor og hørte på.

Så ble jeg bedt på russeball på Dronningen, og der holdt han en tale som endte slik:...."vi liker de blå øyne og de grønne øyne....(så holdt han en lang pause).....og de mørke brune øyne!" Så så han på meg!

Vi svermet frem og tilbake på dekket på Dronningen og svor hverandre evig kjærlighet. Vi gikk hånd i hånd oppover Skøyenalleen og mente at dette skulle vare livet ut. Men så ble jeg tatt ut av gymnasiet om våren, og det var noe i veien med øynene mine. Jeg var vel overanstrengt, og så ble jeg sendt på husholdningsskole til Vårdingborg i Danmark. Men vår unge kjærlighet blomstret videre pr. korrespondanse. En dag fikk jeg et telegram hvor det bare stod et ett-tall, han hadde vært oppe i filosofi og fått 1.

Så fikk jeg en dag en ide. Vi som var så lykkelige og så glade i hverandre måtte uttrykke vår kjærlighet til glede for andre, og så ble vi enige om at vi to ganger i måneden, han i Christiania og jeg i Vårdingborg, skulle gå ut og finne noen fattige barn og ta dem med på konditori og gi dem kaker, og så skulle vi tenke på hverandre og etterpå skrive og fortelle hva vi hadde opplevet. Slikt passet også så godt for ham, han var en drømmer, en idealist, og litt av en kunstner som kunne både dikte og male litt. Meget, meget senere i livet ble han en kjent forfatter.

.....

Når jeg nå tenker på den tiden vi var sammen, minnes jeg en vakker liten svensk sang.

Jeg satt som liten på min ~~monfars~~ ^{morbrors} fang, da han sang den for meg.

"Så skilljas vi åt
och träffas igen,
för att skilljas
åter en gång,
och håppas allt jämnt
med vår bästa vän
att vår skilsmissa
ej bliver lång.
Och skulle vi aldrig
träffas mer,
så är det därför
så är det därför
att vi aldrig, aldrig
skilljas mer."

Dette var like før han visste at han skulle dø av blodfor-
giftning i en tann, og med "min bästa vän," mente han Jesus
Kristus.

.....

Hvordan var det vi tenke vi unge piker den gang? Jeg husker at
jeg satte opp et spesielt ideal. Jeg skulle bare gifte meg med

en mann som var verdig til å bli far til mine barn.

Og bare en gang i min ungdom opplevet vi at en ung pike på 16 skulle ha barn. Hun turde ikke fortelle det til sine foreldre, og ble sendt til en skole i Syd-Europa. I alle disse måneder klarte hun å skjule at hun skulle ha barn, så ingen visste noe før hun fikk et dødfødt barn, slik hadde hun snørt seg. Da fikk hennes foreldre vite det da hennes far kom for å hente henne. Dessverre ble dette fort kjent innenfor vår krets, og ingen inviterte henne mere til selskaper eller baller. Men der var min mamma annerledes. Da jeg skulle ha en liten dansemorro hjemme, sa hun: "Henne skal du nettopp be inn." Senere ble hun som voksen lykkelig gift.

I årene som gikk, fremover - ikke minst til verdenskrigen - fikk min far i sin tid som decan ved universitetet, to billetter til alle konserter i Aulaen. Og fordi vi ikke var med i krigen, strømmet de beste og mest berømte kunstnere til Norge. Og når vi satt der i Aulaen, lyttet til musikken og så på Edward Munchs nye malerier, som til å begynne med fullstendig tok pusten fra oss, drømte vi om alt mellom himmel og jord og glemte hvor vi var. Men det var sannelig, greit å endelig virkelig være voksen. Som enebarn var jeg nok det man i dag kaller for overbeskyttet. Det bestod blandt annet i at jeg først fikk begynne på skole i 4. klasse etter å ha lest privat hjemme med en lærerinne i 3 år, syntes det var veldig flaut.

Min far hadde den ide at jeg på den måten skulle unngå barne-sygdommene. Det komiske var at jeg derfor først fikk kikhoste i første gymnasium hvor selvfølgelig mine klassekamerater ertet meg veldig hver gang jeg kikket i timen. En ting til som jeg faktisk ble fortvilet over, var at jeg første halve året jeg gikk på skolen i 4. klasse, måtte bringes og hentes av en barne-pike. Men jeg var nok en meget bestemt liten person den gangen, for jeg tvang henne til å gå på det andre fortauet hele veien

så ingen skulle oppdage det, og det fant hun seg merkelig nok i.. Og så fikk jeg først lov til å gå på skøyter den første gang på stadion på Frogner ett år etter alle klassekameratene, og sykkel fikk jeg også et år senere enn dem. Dette var forsmedelig, men det hele har en dypere forklaring. Min far og mor mistet nemlig en liten gutt som døde halvannet år før jeg ble født, bare etter 8 dage. Det var nok derfra all engstelsen kom.

Ellers blev jeg egentlig oppdraget til enkle vaner. Jeg fikk min første skrivepult da jeg var 20 år, og dobbeltvindu og en riktig god, stor seng. Jeg fikk ikke lov å bruke parfyme for det gjorde ikke pene unge piker, så det var litt hardt når jeg fikk en slik gave, at min mor tok og helte alt sammen ut gjennom vinduet. Store ting den gangen, bagateller i dag, for når jeg tenker på den rigdom av visdom, skjønnhet og glede jeg fikk i mitt barndomshjem, forsvinner tanken på de små, negative ting, nærmest som noe litt fornøylelig og rørende.

Det var heller ikke vanlig den gang å gi barn og ganske unge piker kontante penger. Vi fikk penger til trikken, penger til kino, kjolene kjøpte mamma, selv om jeg var meg og valgte etc.etc. Det var heller ikke tekkelig for en ung pike den gang å bruke sterke farver til selskap, så denslags kjoler var hvite, lyserøde, lyseblå eller lysegule til stas. I 20-års alderen fikk jeg første gang lov til å gå til byen og velge meg en kjole selv, jeg skulle på en privat dansemorro. Da ilte jeg ned til 2. etage hos Steen og Strøm og kjøpte en irrgroenn-blå kjole i festlig stoff med palletter på begge sider. Spent kom jeg hjem, men det var i orden.

En ting er imidlertid sikkert, at jeg allerede på et tidlig tidspunkt av mitt liv besluttet at hvis jeg ble gift og fikk noen barn en gang, så skulle de få lov til alt dette som var forbudt for meg, både skøytebaner og kjoler og vanlig normal

skolegang. Og da jeg fikk mitt første barn som lå i mine armer, lovet jeg Gud at jeg aldri skulle betrakte barna mine som min eiendom, men bare som et lån fra Vårherre til å ta hånd om, og jeg skulle først og fremst behandle dem som mennesker. Det var faktisk som jeg tvang min morsfølelse litt tilbake allerede den gang. Dette sagt uten noe ønske om å kritisere mine kjære foreldre som levet i en annen tid enn vår.

Lik alle andre vanlige mennesker synes man ikke at man har så meget å rose seg av i et jordeliv, men en ting jeg en gang gjorde føler jeg meg veldig glad for, fordi det betød så meget for et annet menneske. Som tidligere fortalt så mistet mine foreldre en gutt som ville vært eldre enn meg, etter bare 8 dage. Dette kom egentlig aldri min far over, og en av hans yndlingssanger var den kjente "Sing sailor, oh...." som med tanke på evigheten endte slik:....."der ser vi våre barn igjen....

sing sailor, oh!"

Han hadde nok drømt om en ung vitenskapsmann, en sønn som kunne følge i hans spor, og så hadde han bare meg som var pike og hadde middelskole-eksamen.

En dag i begynnelsen av desember hvor jeg nettopp var kommet hjem fra England etter å ha studert det engelske sprog, kom min pappa til meg og sa følgende:"Lillemor, nu kan du selv velge hva du vil gjøre fremover."

Jeg var vel da ca. 20 år.

"Du kan enten gå på Halling Sprogakademi, eller ta artium som privatist på et halvt år og begynne i januar. Hvis du velger det siste, vil du gi din far den største glede han har opplevet i sitt liv."

Jeg hadde tidligere gått halvannet år på gymnasiet på latinlinjen i 2. gym. og etter å ha vært på husholdningsskole i Danmark, blitt tatt ut av skolen, med på et lengre utenlandsopphold i Italia, Sveits og England, dog alltid ~~fullt~~ i

full virksomhet og sprogstudium. Nu skulle jeg eventuelt over på engelsk-linjen og bli ferdig på et halvt år. Jeg hadde ikke det minste lyst til dette, ville meget heller gå på Hallings akademi, men ett eller annet i mitt hjerte gjorde at jeg for min fars skyld måtte velge å fullføre artium.

Dette fortjente han også som den enestående far han hadde vært, helt fra jeg var ganske liten. Alltid full av eventyr, morsomme turer, interessante samtaler og hjem med presanger til meg når jeg lå syk. Da kunne han sitte timevis ved siden av sengen min for å underholde meg.

En ting er jeg ham takknemmelig for. Jeg fikk aldri lov til å dovne meg. Han kunne være litt streng, f.eks. i feriene når de fleste skolebarn fikk lov å ligge så lenge de ville, da var det for meg og min bestevenninde som alltid var med meg, å være nede til frokost hver dag presis kl.9.

Dessuten dro han oss ut på lange skiturer når vi var på landet om vinteren, like etter frokost uansett hvor mange kuldegrader det var! Men så koselig det kunne være i påsken når vi tok granbar ned fra trærne, spiste appelsiner, og det ikke var noe som hastet. Ja, han var i det hele tatt noget av en sportsmann.

Da vi gikk i Jotunheimen om sommeren, høyt oppe hvor det ennå lå is på kulpene, stakk han hull på dem og tok seg et bad. Så langt jeg kan huske tilbake drev han med turning, ute sammen med andre, og på en eller annen måte syntes han å være nummer en i alle ting. Han var utrolig allsidig, saget ved, fisket i fiskevannet vårt, bar opp ryggsekker med tunge oksesteker i på bratte stier opp til hytta. Dessuten brukte han sine lange sommerferier fra universitetet til å skrive på vitenskapelige verker utenom forelesningene.

Vi som var barn den gangen, har all grunn til å takke for at

våre foreldre lærte oss takknemmelighet, beskjedenhets, å svare høflig på spørsmål fra voksne, å ikke å være grådig. En gave for hele livet.

Jeg minnes at vi den gang sang så mange av Margrethe Munthes sanger. Den ene lød slik.

"Når der står kaker og slik på bordet,
og de skal spise noe godt de store.
Da vil vi ikke gå rundt å be,
for det er fryktelig stygt å se."

.....

Men tilbake til artium, som jeg altså klarte å ta. Riktignok lød hovedkarakteren på siste poeng av tilfredsstillende, men så kom da den tiden hvor jeg selv kunne få bestemme over min fremtid.

"Hva velger du nu å gjøre, Lillemor?" sa min far.

Jeg hadde lest i avisen om en henvendelse til studentene ved universitetet at det trengtes frivillig hjelp ved en barnehage på østkanten en gang i uken. Arbeidet var ulønnet. Dette var i studenter-settlementet Fossgården i Fossveien 19 på Grünerløkka. Jeg meldte meg straks og arbeidet der som assistent i halvannet år. Det var litt av et pionerarbeide for vi hadde ingen kommunal støtte, og det hele ble drevet ved hjelp av private gaver. Jeg husker ennå den halvtomme, nøkterne barnehaven, nesten uten møbler. Og så var det å dra hjem på loftet hvor mine egne barnemøbler stod og fylle rommet med disse.

Det var et meget givende arbeide, i en tid med arbeidsløshet og fattigdom på alle kanter. Drikkfeldige fedre, ulykkelige mødre og mer og mindre forsømte barn. (En av de lykkeligste tider i mitt liv begynte.) Og da så den fast avlønnte barnehavelærerinne skulle gifte seg, ble jeg tilbudt å overta hennes stilling og flytte derut.

Endelig skulle jeg bli et selvstendig arbeidende menneske, selv om lønnen var meget lav. Og et arbeide som lå mitt hjerte meget nær. Det var ikke noe rart, for den sosiale interessen lå hos mange i min slekt fra tidligere generasjoner. Min far, som var prestesønn fra Finnmarken, hadde flyttet nedover langs Norges kyst etter som hans far fikk forskjellige kall, arbeidet hele sitt liv for å hjelpe fiskerne og folkene i Nord-Norge til bedre kår. En onkel av meg, som var ansatt i toll-etaten og en gang hadde vært til sjøs, gjorde en stor innsats ved å arbeide for å bedre sjømennenes kår.

I bunnen av min sjel hadde det alltid ligget en protest mot det daværende samfunn, med den store forskjell mellom fattig og rik. Ja, så så det jo ganske lyst ut for meg, men dessverre kom jeg aldri så langt som til å få den stillingen fordi jeg ble syk. Ja, jeg kom på sykehus fordi jeg var overanstrengt og fikk vanskeligheter med smerter og nervøst hjerte, noe som varte i flere år og satte meg tilbake i all praktisk virksomhet som har vært en hemning hele livet. Siden den gang har jeg heller aldri kunnet gå en ordentlig tur. Da min eldste gutt var ganske liten, sa han en gang: "Du mor, du går ikke oppover bakke, du står oppover bakke," så langsomt gikk det. På grunn av denne svakhet som varte i så mange år, ble jeg satt helt tilbake når det gjaldt praktisk arbeide. Det var synd, for da jeg var på husholdningsskole i Danmark fikk jeg sånn ros av bestyrerinnen fordi jeg pusset vinduer, ikke bare for meg selv, men også for andre elever. Hun kalte meg for "en liten kraftkar." Ingen kan tenke seg hvilken mindreverdighetsfølelse jeg etter min sykdom jeg faktisk for alltid fikk, overfor venninder og andre som var så flinke i alt praktisk arbeide. Jeg var jo faktisk blitt stagnert bare på grunn av sykdom.

Settlementet på Fossgården var tilknyttet Kristelig Studentforbund, og mange studenter i alle fag bodde der ute for en rimelig leie mot å yde sosialt arbeide en dag i uken uten lønn, som f.eks. undervisning i skrivemaskin, sløyd, sprog etc. Slike student-settlementer fantes i de fleste land på den tiden.

Det var også for meg en stor opplevelse den korte tiden jeg fikk være der, for første gang i mitt liv å oppleve et kristent fellesskap. I min omgangskrets ellers var det ikke meget av slikt, og jeg hadde alltid gått alene i kirken.

Som barn tar vi gjerne våre foreldre som en selvfølgelighet, ja, først tror jeg, må man bli nokså gammel før man helt oppfatter dem som personligheter.

Egentlig var min fars og mors ekteskap meget interessant. Han prestesønn, en av ti barn fra det høye nord, venstremann, avholdsman og målmann. Han var veldig stolt av at han i sin ungdom var den første akademiker som holdt foredrag i Norsk Arbeider-samfunn i Christiania. Min mor, som var av forretningssekt, vokste jo opp i et høyremiljø, men du verden så godt de passet sammen og fylte hverandre ut som personligheter. Hun stammet fra danske skippere i Nord-Jylland som to generasjoner før henne utvandret og slo seg ned i Lillesand. Hennes far var en kjent industrimann i Christiania som selv hadde arbeidet seg opp. Han var kjent som en god og rettferdig mann. Hver morgen klokken 6 stod han i sitt kontorvindu for å vise sine arbeidere at han begynte like tidlig som dem. En gang om dagen, i spisepausen, holdt han andakt med sine folk fortalte min mor, og hvis det var et ektepar som ville skilles, gikk han hjem til dem og satt og meklet gjerne hele natten. Hun fortalte også at korridoren inn til hans kontorer alltid var fulle av folk som fikk sedler til kull og til dampkjøkkenet. Og kom det en gang i mellom noen som klaget over sin nød, sendte han alltid en

kontorist hjem til mannen for å se om han talte sant, og hvis det var tilfellet fikk han alltid hjelp. Så pappa og mamma var to hjertevarme mennesker som fant hverandre, selv om de hadde et veldig temperament og jeg som barn skalv av angst hver gang det brøt løs.

Mot slutten av dette kapitlet vil jeg gjerne bare nevne at interessen for historie var meget levende den gang, både i mitt hjem og i vår krets i det hele. Det var som om vi ganske nylig hadde opplevet Eidsvollsforsamlingen i 1814 og 1905 lå jo like om hjørnet. Pappa og jeg ruslet ofte to alene til forestillinger på målteateret (Det Norske Teater), et enestående fenomen i sin klasse. Fordi min far hadde bodd på så mange steder i landet, han tok jo blant annet artium i Stavanger, hadde vi besøk fra alle mulige steder og jeg syntes det var helt naturlig med forskjellige norske dialekter. Alt dette siste som jeg nu har fortalt, gav meg en frihet og et utsyn som hjalp meg gjennom hele livet

Livet gikk altså videre med gleder og sorger, skuffelser og litt ulykkelig kjærlighet nå og da.

"Ja, nu är det ej mer som det var,
 stundom är jag så sorgsen, så glad.
 Stundom är jag så vit, stundom röd,
 och jag vill varken leva eller dö."

Og så skinte lykken meg i møte på en helt annen måte enn jeg hadde tenkt. Jeg fikk en stor familie med mange barn ~~• som for~~
~~lengst er voksne, som i dag alle sammen er lykkelige gift.~~

Til

~~pluss elve barnebarn~~ og de er alle sammen så snille med å besøke meg, enslige bestemor, midt i all sin travelhet. En ting er forresten merkelig, og det er en opplevelse jeg hadde da jeg var ca. 12 år oppe på landet. Jeg husker det som det var i dag, stod midt i en blomstereng, og "tenkte på ingen verdens ting." Plutselig følte jeg liksom at en stor ånd var over meg og at det var som om Gud talte direkte inn i mitt hjerte: "Er du villig til å følge meg?"

Uten å tenke meg om svarte jeg: "Ja, men jeg vil gjerne gifte meg å få mange barn."

Og slik gikk det altså.

I MIN BARNDOMS HAVE.

Tenk, så er jeg født i Berlin i 1901, og i 1903 flyttet vi til en liten universitetsby i Tyskland som het Halle an der Saale. Min far var ansatt som dosent ved universitetet i denne byen fra 1903 til 1908.

Vi bodde i et vakkert lite hus. Foran gjerdet gikk en vei og bak den fløt elven Saale. Aller bakerst lå den gamle middelalderborgen Moritzburg som raget høyt opp over elven, og som vi hadde utsikt til fra våre vinduer.

Den gang stod vitenskapen høyt i folks tanker. Min far hadde også en rekke fine kolleger, blandt annet en professor i medisin, Dr. Med. Stoltzner som var berømt for sin forskning i forbindelse med tuberkulosen. Et universitetsmiljø er alltid rikt og givende uansett i hvilket land du bor.

I dette musikalske folk spilte jo også musikken en fremtredende rolle, og for min mor som var en så ivrig utøvende pianistinne og sangerinne, var det et eldorado å leve nettopp der.

De sa om meg at jeg sang helt fra jeg lå i vuggen, og mine foreldre hadde jo sin faste kvartett. Tyskerne har et ganske originalt ord om dette: "Böse Leute haben keine Lieder." Eller og som Shakspeare sier: "Beware of the man that has no music in himself."

Jeg fant også mine venninder blandt barna til mine foreldres omgangskrets. Barneoppdragelsen var jo også noe for seg selv. Jeg husker blandt annet at jeg hadde en barnepike som lærte meg å si frem et nytt års dikt. Jeg var ganske liten og første nytt års dag om morgenen skulle jeg gå inn og lese det ved fotenden av mine foreldres senger, tidlig på døgnet.

23.

Jeg hadde en noget skiftende tilværelse i disse mine første barneår for vi tilbragte alltid hele vinteren i Tyskland, i Halle, men om sommeren var vi på besøk på Hadeland hvor min mors søster var gift med presten. Som barn skifter man fort sprog, så jeg snakket tysk om vinteren og norsk om sommeren etter få dagers omstilling. Jeg kan også huske at jeg uten å si det til noen hadde laget meg min egen forestilling om Gud, for når jeg var i Tyskland om vinteren ba jeg inni meg: "Kjære Gud, du som er i Tyskland," og om sommeren sa jeg: "Kjære Gud, du som er i Norge.....!"

Jeg husker da også en av mine første konflikter. Min far som var blitt skremt av en eller annen dum husholderske, hadde forbudt min mor å fortelle meg om djevelen. Men så hadde jeg en gammel barnepike i Norge som var meget religiøs, og som fortalte meg om djevelen. Det gikk ikke så veldig inn på meg, men jeg lurte så på hvem av dem hadde rett. Jeg elsket forresten Gamle-Marie som også hadde vært barnepike for min mor. Hennes fromhet og barnlige tro kan jeg si ble for alltid plantet inn i mitt barnehjerte.

Og så husker jeg min første store sorg. Vi hadde en svensk barnepike som het Kristina. En dag kom hun og sa til mine foreldre at hennes mor lå alvorlig syk hjemme i Sverige, og spurte om hun kunne få reise hjem til henne, og så komme tilbake til oss senere. Til min forferdelse svarte ikke mine foreldre med en gang ja, men de skulle tenke over det. Jeg syntes dette var så hjerteløst og så skrekkelig, at jeg husker jeg gikk og la meg og gråt i et par timer, men heldigvis fikk hun da reise.

I min barndom var det mange mennesker som hadde barnepike. Det blev en avlastning for mødrene mens barna var små, akkurat som barnehavene i dag, og vi barn syntes det var helt naturlig. Min mamma hadde ikke så meget tolmodighet og orket ikke ha meg masende omkring seg hele tiden, men det var

all right. Allikevel var det stor stas å få være hos mamma. I mine øyne var hun som en dronning. Jeg husker henne så godt en gang der nede i Halle. Hun skulle på universitetsball med min far og hun var så vakker i en lyseblå taftkjole. Forøvrig var jeg jo uendelig meget sammen med henne og min far, både sent og tidlig, og da jeg blev litt større ble jo min mor som en venninde for meg.

Jeg var vel i fem-seks års alderen da jeg kom på min første barneforestilling på teateret i Halle. Da var jeg så betatt at de ikke kunne få meg hjem, jeg ville bli der. Så helt fra jeg var en stor småpike, var det min faste beslutning at jeg som voksen skulle bli enten skuespillerinde eller prestefrue på landet.

Noen som var veldig morsomt i min tidligste barndom var når min far og mor tok meg med på noe jeg syntes var en veldig lang tur ut i "die Wiese," ut i marken til noe meget spennende, nemlig et "kakehus" som var lavet bare av kringler og sjokolader og så videre, hvor heksen og Hans og Grethe stod og tok imot. Begge barna stakkars stod inne i et bur. For barnefantasien var dette så levende som om det virkelig var det ekte kakehuset og de tre kjente personene fra eventyret om Hans og Grethe.

Barneminder er noe underlig noe. De kan ikke hverken forklares eller kontrolleres, de bare er der. Og så må jeg fortelle om et fantastisk barneselskap som min mor holdt for meg på min fødselsdag 15 desember, jeg var vel sånn i fem-seks års alderen. Alle barn som var budne hadde fått beskjed om å kunne fremsi et lite dikt hver. Og da alle satt benket rundt spisestuen kom julemannen - der Weihnachtsmann - inn med en sekk i hånden og en stor kurv på ryggen og et ris i beltet. Ut av sekken fløt det med appelsiner, epler, nøtter og rosiner. Så tok han frem kurven og fra den en liten pakke

til hvert barn, det var en pakke til alle, men ingen fikk noen gave før de hadde sagt frem et vers, et lite dikt. Så gikk han rundt til hver enkelt, og da turen kom til meg sa jeg følgende:

"Lieber, guter Weihnachtsmann,
guck mich nicht so böse an.
Stecke deine Rute (ris) ein,
Kathrinchen will immer artig sein."

.....

Ja, så var vi da kommet frem til 1908. Min far var blitt kalt hjem til Det Kongelige Fredrikske Universitet i Christiania som professor i filosofi, så da vendte vi tilbake til vårt eget fedreland.

"In den Bèrgen die Burgen,
im Thale die Saale....."

lød en gammel sang den gang.

DER ER ET YNDIGT LAND.....

som står med bøgeskove.

Danmark.

Hvem har ikke pustet ut når man kom ut fra hovedbanegården i København og sett alle drosjene som det var mer enn nok av? Det myldrende liv, og gikk man noen skritt bortover gaten ble man stående foran en butikk hvor brød, vin og kjød, frukt og.. alle slags delikatesser stod fredelig og lokkende ved siden av hverandre. Farvel til Nordsjøen og fra isolasjonen og inn i selve Europa.

I alle de år i min tidligste barndom da vi bodde i Tyskland, reiste vi jo hvert år tidlig på sommeren til Norge, til prestegården på Hadeland som før. Da stanset vi alltid opp minst en uke i København. Vi bodde på Skodsborg som den gang var et vanlig badhotell litt utenfor København, eller på det koselige gamle Dagmar-hotellet som lå ved Rådhusplassen der hvor nu det store SAS-bygget er, og så lyttet vi på de herlige Rådhusklokkene som min mamma elsket. Det var dit mine foreldre hadde dratt på bryllupsreise, og det var noe så morsomt ved dette hotellet, for du kunne gå fra restauranten bare gjennom en dør, så var du i det berømte Dagmar-teateret. Eller du kunne gå den omvendte vei, først til teaterforestilling og så inn og spise i hotellet. Ja, det var dager!

Som ung pike var jeg også en gang meget senere med min far og mor til København fra Norge, i dansk studentersamfunn med sine herlige lokaler, hvor min far holdt sitt kjente foredrag om Peer Gynt. Han var alltid så opptatt av dette ordet fra Ibsens epos: "... gå utenom sa Bøygen...."

Det gjorde han nemlig ikke selv! Helt fra sin tidligste ungdom

gikk han alltid rett på og tvers igjennom.

Og så om kvelden var det fest og dans med glade studenter. Som før fortalt lærte min mor meg så mange yndige, danske sanger. Jeg hørte om Holger Drachmann, om dansk historie, og om og om igjen ble H.C. Andersens eventyr lest for meg. Jeg slukte Ingemanns romaner!

Min mors hjerte var faktisk der nede. Var det blodet? Var det arven? Hennes familie var jo noen generasjoner før utvandret fra Nord-Jylland - danskeskipperen som seilte til Lillesand i Norge, og det rare er at min fars slekt noen hundrede år tilbake i tiden bodde i Aal Sogn på Sydvest-Jylland. De var bønder og gårdeiere.

Så opplevet vi også et par herlige uker på Skagen og bodde i det gamle kjente hotellet Brøndum som var berømt. Hønsene vandret omkring på gårdsplassen, huset var fullt av kjente kunstnere, diktere og malere fra hele Skandinavien, og havet bruste mot oss ved kysten, butikkene var fulle av de skjønneste ravsmykker, og hvilken befolkning! Høye, lyse, ranke menn og kvinner, glade og vennlige.

Jeg var vel ca. 14 år den første gangen vi var der sammen med en venninde. Da kom en berømt filosof fra København på besøk som het professor Høfding. Han var vel sikkert 20 år eldre enn min far, men en god venn. Jeg kan aldri glemme da han så på meg og sa: "Numen, hun er dog ganske annerledes blid enn sin Fader!"

Ja, idag når jeg ser tilbake på mitt liv, føler jeg en varm kjærlighet og en dyp kontakt med det danske folk, nettop fordi de alltid er så blide og åpne og vennlige og glade. Og jeg elsker dette lands natur med de store horisonter, de flate marker, de skønne hemmelighetsfulle bøgeskove, og de vakre slotter og herregårder du kan se dypt inne i skovene på Sjæl-

land når du reiser forbi.

Tre år av mitt liv har jeg bodd i København i slutten av 50-årene og begynnelsen av 60-årene. Hvor var det koselig, og hvor var det smukt med Kongens Have, de vakre museer og de vennlige andsikter.

En gang satt jeg på en sporvogn fra Rådhusplassen til Kongens Nytorv. Så var det en eldre herre som fortalte konduktøren en morsom historie, og så lo de så hjertelig begge to. Øyeblikkelig var alle passasjerene med og moret seg sammen som en familie. Hvor følte jeg meg hjemme, for slik skulle jo livet og menneskene være, og slik var jeg selv født! Men nåde meg da jeg kom tilbake til Oslo og begynte å spøke med folk på trikken! Der var det bare sure miner og kolde blikk.

Trots min sterke interesse for den eiendommelige slekten min i Nord-Norge, for min synske bestemor som var av Finnmarks-ætt, føler jeg i dag at i Skandinaviens slår mitt hjerte i takt med de blide dansker. Hvorfor gjøre livet så tungt og trist og spekulere over alt det som er galt og leit istedenfor å smile midt i sorgen, være vennlig og blid mot de mennesker du treffer?!

"Jomfru, du må ikke sove,
sommernatten er så lys og smuk.
Himmelen er så klar og stille,
stjernene mot voven spille,
aftenvinden dør med sagte suk."

Men kanskje lider jeg av litt ulykkelig kjærlighet til mitt eget fedreland, som jeg elsker, - tross alt!

NORDEN.

Efter en gammel profeti, heter det at "lyset skal komme fra Norden." For en appell til oss nettopp i disse dager hvor verden synes å være i et eneste kaos. Hvilket ansvar! For tross alt har vi vært spart for meget gjennom historien, og Danmark, Norge, Island, Sverige og Finnland har alle korset i sine flagg. For en mektig tanke om vi kunne stå samlet som virkelige broderfolk og derved ikke bare ha innflydelse, men også være en maktfaktor i tidens historie, som andre nasjoner og folk ville høre på, og som vi kunne hjelpe i alle deres problemer og unødige kriger. For en oppgave! For et kall!

Jeg tenker da også særlig på Finnland som ligger lengst mot øst, landet med de tusen innsjøer, med dette merkelige folket av mystikere, melankolikere, dypt tenkende, følende og lidende mennesker gjennom en lang historie, forskjellige fra oss andre, hvor ville de ikke gjerne være med!

Russland har jo også egentlig alltid vært en del av Europa, den østlige del. Med tid og stunder kan vi kanskje få satt fredstanken ut i virkeligheten i vår kjære verdensdel, og her kan vi nordmenn gjøre en innsats.

"Norge vårt land, du hvis fremtid er vår...!"

Meningen med denne lille boken har ikke vært så meget å fortelle om meg selv, som et ønske om å gi et tidsbilde som strekker seg fra begynnelsen av det 20. århundre, fra min tidligste barndom og til et stykke ut i min ungdom, som kanskje kan ha interesse for tiden i dag og kommende slekter.

.....

Både arv og miljø spiller en rolle for utformingen av et menneskes liv, men det som har båret meg gjennom sorger og gleder er familiens kjærlighet, og lengselen etter og troen på at det bak alle omskiftende forhold, finnes en virkelighet hvor alle onde motsetninger går opp i en høyere enhet,

og en dag står kanskje den hellige
jomfru Maria på Kremles murer.